

про перебування черкесів у Середній Наддніпрянщині: для цього необхідна фіксація хоч якогось поселення, а не військового обладунку, який міг належати будь-кому). По-третє, самі адиги себе так у ті часи не називали; звідси, зрозуміло, що й місцеві мешканці не могли назвати поселення на своїх землях штучним іменем чужого народу. По-четверте, попри всі запевнення науковців, жодного писемного чи археологічного джерела про існування міста Черкаси не тільки в XIII ст., але й навіть до кінця XIV ст. не зафіксовано. По-п'яте, місто Черкаси з того часу і впродовж усього XV ст. і на початку XVI ст. у документальних джерелах не ототожнюється з кавказцями. Про це свідчать матеріали як літописів, так і праць західноєвропейських істориків (наприклад, Я. Длугоша, С. Герберштейна). По-шосте, лише поява українського козацтва призвела до необхідності розмежувати в документах і літописах найменування двох різних народів.

Можна стверджувати напевне, що місто Черкаси і українські «черкаси» не мають ніякого відношення до кавказьких «черкесів / черкасів». Це лише певне співзвуччя назв і не більше.

Як же, в такому разі, з'явилося українське місто з його назвою Черкаси, і яке походження самої цієї назви?

Найвірогідніше, що сценарій цього процесу мав не східний вектор, а західний, пов'язаний, передовсім, із карпатським, а не кавказьким регіоном.

Візьмемо за точку відліку саме місто Черкаси і спробуємо проаналізувати ще й поширення аналогічних назв на схід і на захід від нього. Його достеменно фіксація в писемних джерелах відноситься лише до 1390-х рр. (навіть згадка під 1305 р. у Густинському літописі з'являється тільки в XVII ст., разом із цим літописом). Археологічні дослідження дають достеменний матеріал лише з кінця XIV ст. і впродовж XV ст. (більш ранніх знахідок немає, хоч іноді на їх існуванні й наголошується, але це фантазія). Записані ж у XVI ст. легенди про заснування міста вихідцями з Кавказу штучні й ніяк не пов'язані з цивілізаційним рухом [4].

Що ж до подібних назв, то на схід і північний схід від Черкас вони з'являються лише від кінця XVI ст. Це означає, що в проміжку XIV–XVI ст. нічого подібного (і похідного від української назви) не існувало. І навпаки. Дослідники взагалі не звернули уваги на те, що на західному й північно-західному напрямі фіксуються більш давні назви, ніж назва міста Черкаси. Це – гідроніми Черхава та Черкаска

(фракійсько-іллірійського походження зі значенням «темна вода») і похідні від них назви поселень карпатського регіону в басейні річки Дністра. При тому варто уваги, що села, не будучи ні містами, ні фортецями, згадуються в документах фактично з початку XV ст. (тобто найраніше з усіх інших населених пунктів на схід від Черкас).

Найімовірніше, Черкаси виникли вже після 1362 р. Як загальновідомо, з вересня по грудень того року відбулася битва на Синіх Водах між литовсько-руськими військами Ольгерда Гедиміновича та загонами Золотої Орди, коли в результаті перемоги над татарами під владу Великого князівства Литовського перейшли землі Південно-Західної Русі. Зрозуміло, що закріплення перемоги потребувало прикордонної організації, частиною котрої стали Черкаси на Дніпрі.

Назву ж цього прикордонного форпосту, вочевидь, перенесли з карпатського (а не кавказького) регіону місцеві переселенці (оскільки в другій половині XIV – на початку XV ст., за короткочасним винятком наприкінці XIV ст., ця територія адміністративно належала до Подільської землі), котрі одночасно стали й будівничими нового поселення, і прикордонниками. Впродовж подальшої середньовічної історії Черкаси виконували саме прикордонну функцію (принаймні, до середини XVI ст. та у XVIII ст.).

Таким чином, ми бачимо зовсім інший цивілізаційний процес на українських землях у XIV–XVI ст., ніж його досі подавали російська та радянська історіографічні традиції, пов'язаний передовсім із цілісністю європейського середньовічного простору та його розширенням на схід.

1. Горелик М. Адиги в Южном Поднепровье (2-я половина XIII в. – 1-я половина XIV в.) / М. Горелик // Материалы и исследования по археологии Северного Кавказа. – Вып. 3. – Армавир, 2004. – С. 293–300.
2. Горелик М. Погребение черкесского воина второй половины XIII – первой половины XIV вв. в Поросье / М. Горелик // История давньої зброї. Дослідження 2014. – К., 2014. – С. 73–88.
3. Горелик М. Черкесы-черкасы (археологические свидетельства) / М. Горелик // XXII «Крупновские чтения» по археологии Северного Кавказа. – Ессентуки; Кисловодск, 2002 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adygi.ru/739-gorelik-mv-cherkesy-cherkasy-arxeologicheskie.html>.
4. Ластовський В. Легенда про походження міста Черкаси та її реальність / В. Ластовський // Часопис української історії. – 2015. – Вип. 32. – С. 7–11.
5. Лунін С. Черкаси / С. Лунін // Енциклопедія історії України: У 10 т. – К.: Наукова думка, 2003–2013. – Т. 10. – 2013. – С. 495.

УДК 322:271.4-725(477.83/.86)«19»:821.161.2-92 Волянський

Роман Лехнюк

Соціальні та політичні дилеми греко-католицького духовенства в Галичині на початку XX ст. (у світлі публіцистичної спадщини о. Онуфрія Волянського)

На початку XX ст. консервативно налаштоване греко-католицьке духовенство в Галичині опинилося перед викликом нових ідеологій і процесом секуляризації суспільного простору. У статті проаналізовано праці християнського публіциста о. Онуфрія Волянського (1880–1911), присвячені соціальним і політичним дилемам тогочасного греко-католицького кліру й Церкви загалом. Волянський розмірковував про витоки проблем і способи подолання Церквою і духовенством кризових явищ задля збереження політичного впливу та соціального статусу в галицькому суспільстві: консолідацію духовенства як стану, потребу творення власного політичного представництва, зміцнення внутрішньої дисципліни кліру, активізацію його громадсько-політичної активності одночасно з упорядкуванням душпастирських обов'язків.

Ключові слова: о. Онуфрій Волянський, Греко-католицька церква, духовенство, консерватизм, Галичина.

Roman Lekhniuk

Social and Political Dilemmas of the Greek Catholic Clergy in Galicia in the Early 20th Century (In the Light of Journalistic Heritage of Onufriy Wolyanskyj)

In the early twentieth century conservative Greek Catholic clergy in Galicia found itself before the challenge of new ideologies and the process of secularization of public space. The article analyzes the work of a Christian journalist. Onufriy Wolyanskyj (1880–1911) devoted to social and political dilemmas of contemporary Greek Catholic clergy and the Church in general. Wolyanskyj thought about the origins of the problems, how the Church and clergy can overcome crisis and to maintain their political influence and social status in Galician society: consolidation of the clergy as a state, need to shape their own political representation, strengthening the internal discipline of the clergy, increased its socio-political activity at the same time ordering pastoral duties.

Keywords: Onufriy Wolyanskyj, Greek Catholic Church, Clergy, Conservatism, Galicia.

РОМАН ЛЭХНЮК

Социальные и политические дилеммы греко-католического духовенства в Галиции в начале XX века (в свете публицистического наследия о. Онуфрия Волянского)

В начале XX в. консервативно настроенное греко-католическое духовенство в Галиции оказалось перед вызовом новых идеологий и процессом секуляризации общественного пространства. В статье проанализированы труды христианского публициста о. Онуфрия Волянского (1880–1911), посвященные социальным и политическим дилеммам тогдашнего греко-католического клира и Церкви в целом. Волянский размышлял об истоках проблем, способах преодоления Церковью и духовенством кризисных явлений для сохранения политического влияния и социального статуса в галицком обществе: консолидации духовенства как сословия, потребности создания собственного политического представительства, укреплении внутренней дисциплины клира, активизации его общественно-политической активности одновременно с упорядочением пастырских обязанностей.

Ключевые слова: о. Онуфрий Волянский, Греко-католическая церковь, духовенство, консерватизм, Галиция.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. становище Католицької церкви суттєво ускладнилося. Вона опинилася перед викликами модерної доби: новими ідеологіями, секуляризаційними тенденціями, які, своєю чергою, спричинили значні внутрішні дискусії всередині кліру. У вирі цих процесів опинилася й Греко-католицька церква (далі – ГКЦ) у Галичині, яка не лише втратила провідну роль у суспільно-політичному житті, здобуту й утримувану протягом усього XIX ст., а й опинилася перед загрозою фактично повного відсторонення від важливих процесів у житті українського суспільства краю. Одним з пунктів критики Церкви була неефективна громадсько-політична діяльність духовенства. Тому питання про способи поєднання душпастирських і громадсько-політичних обов'язків (а може, навіть, повне відречення від останніх) стало важливою частиною дискурсу про відповідь Церкви на нові виклики.

Церкві як консервативній інституції украї складно було швидко й ефективно реагувати на нову ситуацію. Зважаючи на неоднорідність церковного середовища, усередині Церкви виникли різні підходи до подолання кризи. Одне бачення ситуації мала вища ієрархія ГКЦ на чолі з митрополитом Андреем (Шептицьким), інше – єпархіальна влада, що виразно проявилася в діяльності станіславівського єпископа Григорія (Хомишина), а ще інше – ті частини духовенства, що належали до русофільського чи християнсько-суспільного середовищ. Одним із середовищ, де відбувався пошук відповідей, була Греко-католицька духовна семінарія у Львові, наставники і вихованці якої долучалися до актуальних дискусій. Найактивніші вихованці семінарії мали змогу реалізуватися в рамках Літературно-наукового товариства, що діяло в навчальному закладі і включало ряд гуртків – богословський, літературний, економічний та ін. Головною формою діяльності товариства були зібрання, на яких учасники виголошували доповіді з наступним їхнім обговоренням. Деякі доповіді публікувалися у «Католицькому Востоді» – періодичному органі молодих богословів, що виходив у Львові у 1904–1907 рр. [17; 20]

Активним членом цього середовища був о. Онуфрій Воляньський (1880–1911) – плідний публіцист, який у статтях і дописах розглядав чимало важливих проблем Церкви і суспільства не лише в галицькому, а й ширшому європейському масштабі. Метою цього дослідження є загалити

погляди О. Воляньського на соціальні й політичні дилеми ГКЦ. Задля досягнення цієї мети потрібно: з'ясувати головні біографічні дані; окреслити середовище формування світогляду; проаналізувати публіцистичну спадщину О. Воляньського; визначити його головні ідеї щодо подолання кризових явищ у Церкві.

Народився Онуфрій Воляньський 2 квітня 1880 р. у Дрогобичі в родині міщанина Йосифа Воляньського. Середню освіту здобував у Дрогобицькій гімназії ім. Франца Йосифа, тоді (у 1901 р.) вступив до Греко-католицької духовної семінарії у Львові. Протягом навчання в семінарії брав участь у роботі Літературно-наукового товариства, а з червня 1904 р. до березня 1905 р. очолював його – спочатку на тимчасовій, згодом на постійній основі, замінивши о. Івана Фіголя [23, арк. 81, 82, 87 зв.]. Свою діяльність він спрямував на активізацію роботи товариства, упорядкування його організаційної структури і діловодства. Зокрема, було змінено статут організації [23, арк. 82–83 зв.]. Така діяльність на чолі Літературно-наукового товариства, а згодом і на посаді префекта студій, дає підстави вважати О. Воляньського одним із когорти молодих реформаторів семінарії, на чолі яких стояв о. Йосиф Боцяня [18]. У 1906–1908 рр. Воляньський навчався на теологічному факультеті університету в Інсбруку. Це може свідчити про інтелектуальний потенціал молодого священика, оскільки на початку XX ст., насамперед, завдяки ініціативі митрополита Андрея (Шептицького), найкращих студентів семінарії скеровували на студії до європейських університетів [16, с. 168]. Повернувшись до Львова, від жовтня 1908 р. до жовтня 1909 р. він був редактором церковно-суспільного часопису «Нива». Водночас О. Воляньський обійняв посаду префекта студій у Духовній семінарії [24, с. 30]. На цій посаді перебував (з перервою на тимчасове призначення сотрудником при церкві св. Варвари у Відні [25, с. 70]) до смерті в червні 1911 р. Помер від туберкульозу. Як писав часопис «Нива», поховання у Дрогобичі відбулося при «величезнім здвізі народа» [21].

Попри смерть у молодому віці, О. Воляньський залишив доволі значну публіцистичну спадщину, яка налічує близько 150 текстів: від коротких інформаційних заміток щодо поточних справ до ґрунтовних статей, опублікованих головню в «Ниві». Матеріали цього часопису авторства О. Воляньського, присвячені соціальним і політичним дилемам Церкви, ста-

новлять основу джерельної бази дослідження. Використано теж публікації О. Волянського в газеті «Руслан» [6] і його єдину окрему брошуру «Апольоґетично-соціална діяльність руского душпастира в наших часах» [1]. У реконструкції біографії О. Волянського важливу роль відіграють документи Центрального державного історичного архіву України у Львові (ф. 451: Греко-католицька богословська академія, м. Львів) [23], шематизми Львівської архієпархії [24; 25] та звіти дирекції Дрогобицької гімназії ім. Франца-Йосифа [26; 27]. В історіографії постать О. Волянського зовсім недосліджена, а згадки про нього мають епізодичний характер [18; 22] і не містять інформації про його праці й погляди.

Головними темами, про які писав О. Волянський, були: взаємозв'язок держави і Церкви, протистояння антицерковним секуляризаційним рухам, збереження суспільної ролі та соціального статусу духовенства в житті українського суспільства тепер і в майбутньому; пошук шляхів збалансування душпастирських обов'язків парохів із необхідністю провадження громадсько-політичної діяльності, уникнення партійних поділів всередині кліру.

Характерною ознакою публіцистики О. Волянського є наявність як широких теоретичних розвідок, так і статей стосовно вузьких практичних питань. Фундаментом його публіцистики є теза про поділ Європи на два табори – католицький і антицерковний. До другого він відносив усі модерні ідеології – соціалізм, лібералізм, націоналізм – як такі, що ставлять за мету ліквідувати Церкву як вагомий чинник суспільно-політичного життя [1, с. 4–5]. Волянський фіксував зростання впливу цієї тенденції в Галичині, проявами чого вважав поширення в краї «поступових» (О. Волянський вживав цей термін як синонім до слова «протицерковний») ідей на кшталт «вільної школи», «статевої освіти», релігійного раціоналізму, недовіри до Церкви загалом – усього того, що становило загрозу консервативній ГКЦ [1, с. 5]. Тривожним і неприпустимим для О. Волянського було поширення цих ідей серед молоді, що знайшло прояв у резолюціях з'їзду української академічної молоді у Львові 11–14 липня 1909 р. З'їзд виступив за звільнення освіти від впливу Церкви як інституції, що гальмує науковий прогрес і консервує застарілий соціальний устрій [6]. У цій ситуації, на думку Волянського, «не досить, що мусимо старатися задержати то суспільне становище, яке нам належить з історії та традиції, але повиннісьмо его ще і скріпити» [11, с. 513].

Своє бачення відносин між Церквою і державою О. Волянський висвітлює у статті «Церков а держава». Він уважав, що Церква є інструментом втілення волі Бога, тоді як держава повинна Церкві підпорядкуватися і служити опорою у «ведені суспільности до вічного і дочасного добра» [15, с. 466]. Головною функцією культури мало стати поширення і зміцнення католицького світогляду, служіння потребам християнства. Водночас культурні напрями (тут малися на увазі теж політичні й наукові течії), що йшли врозріз цьому завданню, мали припинятися зусиллями держави: «Если церков є жерелом правди, то всьо єї засадничо противне мусить бути ложю, а яко таке заслуґує на усуненє. Церков не може фізичними средствами держави ширити своїх ідей, але ними боронити ся може і повинна» [8, с. 134]. Зважаючи на важливу роль держави для досягнення Церквою своїх цілей, їх розділення проголошувалося, відповідно до силлабусу Пія IX (1865 р.), проявом атеїзму [15, с. 467]. Правда, О. Волянський вказував на Англію, США, Бельгію та Бразилію як приклади розділення держави і Церкви, яке вишло на користь останній [15, с. 469]. Але це були, з його

погляду, тільки винятки, що підтверджують правило. Найякравішим прикладом негативу секуляризаційної політики, на думку О. Волянського, був сепараційний закон у Франції від 9 грудня 1905 р., що проголошував країну безконфесійною [15, с. 508–513; 7, с. 269].

Іншою причиною для першості Церкви над державою мали слугувати її історичні заслуги: піднесення матеріальної культури, ширення християнства, збереження старих і творення нових культурних напрямів [5, с. 161–162]. Обґрунтування історичних заслуг кліру було в центрі міркувань О. Волянського й стосовно соціальної та політичної ролі греко-католицького духовенства. На його думку, саме Церква «охоронила руску народність від неминучої загибели... Руске духовенство відродило нову руску літературу в Галичині – воно головно витворило старинну, – руске духовенство брало живу і визначну участь в політичнім відродженю свого народу та в економічнім его двиганю. Нема майже руского товариства, рускої інституції, де не було би моральних і материяльних вкладів руского духовенства» [5, с. 162].

Водночас О. Волянський твердив, що духовенство може розділити політичний провід зі світською інтелігенцією, однак тією її частиною, яка перебуває в межах «християнсько-католицького світогляду» [9, с. 690; 8]. Це була стрижнева ідея публіциста, яка проглядається в більшості статей. З тривогою він зазначав, що в українському суспільстві Галичини початку ХХ ст. поширилася тенденція трактувати у громадсько-політичних справах світську інтелігенцію вищою за духовенство. Тому публіцист закликав зміцнювати солідарність кліру: «шануємо всі стани, але домагаємось такої самої пошани для себе» [5, с. 163].

Подекуди, на думку О. Волянського, в інтересах соціального стану може бути відмова від демократизації. З такої позиції він критикував виборчу реформу, зокрема, запровадження загального виборчого права, бо ця реформа не передбачає забезпечення інтересів меншості. Волянський пропонував поєднати загальне виборче право зі збереженням куріальної системи для окремих верств – учителів, священників, купців, ремісників, селян і, можливо, жінок [13, с. 740].

Волянський доводив потребу в організації, яка могла відстоювати інтереси духовенства і Церкви як інституції, але не бути суто становою, кастовою. Він наголошував, що у період набуття політичними процесами масового характеру зростання ролі представницьких органів влади, у тому числі при вирішенні питань, що стосувалися церковних справ, духовенству необхідно мати політичне парламентське представництво, яке мало б змогу відстоювати інтереси Церкви [4, с. 262]. Для цієї ролі він уважав придатною навіть Українську національно-демократичну партію, якщо вона відмовиться від антицерковних виступів і прийме позиції кліру в питаннях освіти, сім'ї, суспільної моралі. Ще кращим було би існування двох таких партій, що давало би можливість вибору для священників [4, с. 262]. Якщо жодна з існуючих українських партій не взяла би на себе цю роль, тоді належало створити нову організацію / партію. Її членами могли бути не лише священники, а й світські особи – лиш би дотримувалися засад християнського світогляду і моралі [4, с. 263]. Візрцем такої організації для О. Волянського була австрійська Християнсько-соціална партія на чолі з Карлом Люеґером [2]. У цьому сенсі О. Волянський був клерикалом: «Нашим ідеалом є така нація, така інтеліґенція, такий народ, який цілу свою культуру ставить в рамки християнсько-католицького світогляду. Если то назвете клерикалізмом, то ми єсьмо клерикалами і мусимо ними бути» [9, с. 690].

Найголовнішою ідеєю О. Волянського в пошуках вирішення соціальних і політичних дилем ГКЦ була активізація, оптимізація і упорядкування діяльності парафіяльного духовенства, що мало забезпечити якісний і міцний фундамент для збереження кліром своєї ваги в суспільстві. Ця ідея не була новою для духовенства. Однак з кінця XIX ст. вона набула граничної актуальності – виникали суттєві проблеми, пов'язані як з падінням довіри до вищих церковних ієрархів, так і несумлінним ставленням багатьох парохів до своїх обов'язків, або ж ігноруванням частиною з них громадсько-політичного життя [19, с. 137–141].

Показовим прикладом консолідації духовенства і віруючих за умов сильного секуляризаційного тиску О. Волянський вважав Німеччину, де католикам завдяки добрій організованості, насамперед, у товаристві «Народна асоціація за католицьку Німеччину» («Volkverein für das katholische Deutschland»), вдалося вистояти проти державної антикатолицької політики – Kulturkampf-у [1, с. 4]. Відтак наріжним каменем програми О. Волянського стало зміцнення дисципліни у лавах парохів. Першочерговою метою було припинення виступів священників проти ієрархів, цих «прикрих дисонансів» [3, с. 329] у межах ГКЦ. Якщо в суто політичних і економічних справах публіцист допускав розбіжність поглядів при збереженні поваги до єпископів, то у сферах, тісніше пов'язаних з Церквою, субординацію мала строго дотримувати [3, с. 329–330; 1, с. 12]. До мінімуму мали бути зведені й конфлікти між парохами і сотрудниками.

Іншим способом подолання внутрішніх непорозумінь мало стати обмеження «партійності» духовенства. Саме міжфракційні чвари всередині нього часто надавали розголосу внутрішнім проблемам Церкви і грали на руку конкуруючим щодо неї середовищам. Волянський закликав ставити на перший план церковні, а не партійні інтереси, наголошував на потребі єднання духовенства без огляду на позицію у правописній дискусії щодо фонетики / етимології і (не)приналежність до русофільського середовища [1, с. 8]. Хоча сам О. Волянський виразно ідентифікував себе з українством, у публікаціях він закликав толерувати й русофільський світогляд. На його думку, русофільство – це один із варіантів бачення минулого, теперішнього і майбутнього українців, і його життєздатність визначить народ. Тому виступав проти таврування русофілів як «ренегатів» [12, с. 483–484].

Задля уникнення міжпартійних чвар серед духовенства О. Волянський пропонував змістити акценти в діяльності парохів – з політики на соціально-економічні питання. Це теж було потрібно, аби спростувати думку, що священник, який розвиває читальню чи касу взаємодопомоги, є меншим патріотом від пароха, який є активний тільки на виборчих вічах [1, с. 9]. Головним мало стати включення священників у вирішенні аграрних питань шляхом надання господарських порад селянам, утворенню кредитних установ, господарських товариств, спілок. На думку О. Волянського, саме це може стати широким полем для діяльності парохів, успіх на якому зміцнюватиме авторитет Церкви [1, с. 11]. Окремим аспектом діяльності кліру мало стати знання і використання на користь громад у повітових і громадських радах норм австрійського законодавства.

Волянський закликав парохів підтримувати моральність у громадах, культивувати ощадливість, тверезість, працьовитість, справедливість, альтруїзм, почуття обов'язку і гідності, патріотизм, повагу до влади [1, с. 12]. Це мало поєднуватись із турботою про гігієну у парафії [1, с. 11]. Реалізація цих

завдань вимагала від духовенства високого рівня освіти. Волянський пропагував ідею «поділу праці» – чіткої взаємодії в межах університетів і семінарій між викладачами, лекційними курсами і семінарами, які мали б доповнювати один одного [11, с. 514–515], а сама освіта повинна мати характер «апостольської ревності» [11, с. 515].

Важливим аспектом була самоосвіта кліру. На сторінках «Ниви» О. Волянський неодноразово наводив приклади праць європейських вчених з різної тематики, аналізував їх. Особливо він наголошував на важливості ознайомлення з теоретичними студіями з соціальних питань, а також апологетичними працями [1, с. 10]. З ключової світоглядної тези О. Волянського про широке протистояння католицького і антицерковного таборів випливало його наполягання на важливості ознайомлення греко-католицьких священників із основними тенденціями і проявами як церковного, так і антицерковного руху задля збагачення досвідом кліру інших країн [1, с. 5]. У публікаціях Волянського з'являлася думка про відродження і розвиток деканальних бібліотек [1, с. 13].

Попри консервативний світогляд, О. Волянський усвідомлював важливість використання на користь Церкви і християнства новочасних здобутків, насамперед, масових періодичних видань, роль яких у формуванні суспільної думки він визнавав за критично важливу. Перш за все, це стосувалося реклами. Волянський відзначав, що антицерковні видання активно фіксують і тиражують будь-які невдачі й помилки кліру та замовчують його успіхи, створюючи таким чином вигідні для себе інформаційні образи Церкви. Він неодноразово наполягав на гострій необхідності якомога більшої кількості якісної церковної періодики, що мала би спростовувати наклепи й чутки, поширювати ідеї християнства і створювати Церкві позитивний імідж [1, с. 7–8; 10].

Ідеї О. Волянського були одним із багатьох варіантів подолання кризових явищ у Греко-католицькій церкві на початку XX ст. Праці цього автора важливі для розуміння тогочасної ситуації з огляду на його ерудованість і певну оригінальність поглядів. Можна підсумувати, що центром ідей О. Волянського, розкиданих по різних дописах, але тісно між собою пов'язаних у загальну концепцію, була певна «ідеальна схема», описана ним у брошурі «Апостольсько-соціальна діяльність руского душпастира в наших часах» (1908 р.). Він сам визнавав, що втілити повністю його програму не видається реальним, втім, наполягав, що бодай частковий успіх у зміцненні солідарності кліру, активізації та впорядкуванню його громадсько-політичної, соціально-економічної діяльності, посприє зміцненню політичних позицій Церкви і збереженню нею високого соціального статусу.

Світогляд О. Волянського слід охарактеризувати як консервативний, а подекуди й ультраконсервативний. Це пов'язано з різким запереченням ним можливості критичного ставлення науки до релігії, зменшення впливу Церкви на освіту тощо. У внутрішньоцерковній дискусії стосовно модернізму, що розгорнулася на зламі XIX–XX ст., він палко виступив проти цього явища, визнавши модернізм за ересь [14]. Це відрізняє О. Волянського від частини греко-католицького кліру, насамперед, митрополита Андрея (Шептицького), який у певний час підпадав під підозри у прихильності до модернізму з боку Папського престолу. Втім, це не означає, що ідеї О. Волянського позбавлені оригінальності й рації. Навпаки, у контексті свого часу вони містять чимало змістовних роздумів і пропозицій, а тому є цінним джерелом до історії південноукраїнської Галичини.

1. *Волянський О.* Аполюгоетично-соціальна діяльність руского душпастира в наших часах. – Львів: Накладом редакції «Ниви», 1908. – 14 с.; 2. *Волянський О.* В справі християнсько-соціальної партії // *Нива*. – 1907. – Ч. 19. – 1 жовтня. – С. 577–581; 3. *Волянський О.* «Голоси з кругів духовенства» // *Нива*. – 1908. – Ч. 11. – 1 червня. – С. 329–334; 4. *Волянський О.* До питання: «Партія чи організація?» // *Нива*. – 1907. – Ч. 9. – 1 травня. – С. 260–264; 5. *Волянський О.* До теперішнього становища руского духовенства // *Нива*. – 1909. – Ч. 5. – 1 березня. – С. 161–164; 6. *Волянський О.* З нагоди зїзду української академічної молодіжки // *Руслан*. – 1909. – Ч. 148. – 5 (18) липня; 7. *Волянський О.* Наука і житє в обороні Католицької Церкви // *Нива*. – 1907. – Ч. 9. – 1 травня. – С. 267–277; 8. *Волянський О.* Начерк християнсько-католицького світогляду // *Нива*. – 1908. – Ч. 5. – 1 березня. – С. 129–136; 9. *Волянський О.* «Наше становище» // *Нива*. – 1908. – Ч. 22 і 23. – 1 грудня. – С. 687–691; 10. *Волянський О.* Нива, яка повинна бути, а яка вона є // *Нива*. – 1908. – Ч. 20 і 21. – 1 листопада. – С. 609–614; 11. *Волянський О.* Поділ праці в нашій церковній акції // *Нива*. – 1909. – Ч. 17. – 1 липня. – С. 513; 12. *Волянський О.* Партийне становище сьвященника // *Нива*. – 1908. – Ч. 16 і 17. – 1 вересня. – С. 481–484; 13. *Волянський О.* Проект виборчої реформи зі становища церковних і суспільних інтересів // *Нива*. – 1908. – Ч. 24. – 15 грудня. – С. 739–741; 14. *Волянський О.* Про ересь модернізму // *Нива*. – 1908. – Ч. 6. – 15 березня. – С. 161–171; Ч. 7. – 1 квітня. – С. 193–199; 15. *Волянський О.* Церков а держава // *Нива*. – 1906. – Ч. 16. – 15 серпня. – С. 463–470; Ч. 17. – 1 вересня. – С. 508–513; 16. *Глистюк Я.* Від Бохенського до Боцяна: ректори Генеральної греко-католицької духовної семінарії у Львові (1848–1914) // *Вісник Львівського університету. Серія історична*. – 2003. – Вип. 38. – С. 148–169; 17. *Глистюк Я.* Діяльність студентських товариств Греко-католицької духовної семінарії у Львові

(1849–1914) // Львів: місто – суспільство – культура. – Т. 6: Львів; Краків: Діалог міст в історичній ретроспективі / За ред. О. Аркуші і М. Мудрого. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2007. [Вісник Львів. ун-ту. Сер. історична. Спец. вип.]. – С. 246–294; 18. *Глистюк Я.* Політизація української молоді та реформи у Генеральній греко-католицькій духовній семінарії у Львові на початку ХХ ст. / Ярослав Глистюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.timeandspace.lviv.ua/files/research/Hlystiu_k_seminary-reforms45868d4b53bbb.doc; 19. *Колб Н.* «З Богом за Церкву і вітчизну»: греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках ХІХ століття / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2015. – 324 с.; 20. *Левицький Я.* Львівська Духовна семінарія в літах 1897–1901. – Львів: Накладом А. Хойнацького, 1901. – 58 с.; 21. О[тець] Онуфрій Волянський [Некролог] // *Нива*. – 1911. – Ч. 13. – 15 червня; 22. *Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: Історико-бібліографічне дослідження: У 3 т.* – Т. 2: 1901–1919 рр. – Львів: Світ, 2002. – 692 с.; 23. *Центральний державний історичний архів України, м. Львів.* – Ф. 451 (Греко-католицька богословська академія, м. Львів). – Оп. 1. – Спр. 104; 24. *Шематизм всечесного кліру митрополітальної архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1909 р.* – Львів, 1910. – 500 с.; 25. *Шематизм всечесного кліру митрополітальної архідієцезії греко-католицької Львівської на рік 1910 р.* – Львів, 1911. – 515 с.; 26. *Sprawozdanie dyrekcji C. K. Wyższego gimnazjum realnego imienia Franciszka Józefa w Drohobyczu za rok szkolny 1892.* – Lwów: Nakładem Funduszu naukowego. Z drukarni Towarzystwa imienia Szewczenki pod zarządem K. Bednarskiego, 1892. – 72 s.; 27. *Sprawozdanie dyrekcji C. K. Wyższego gimnazjum realnego imienia Franciszka Józefa w Drohobyczu za rok szkolny 1895.* – Lwów: Nakładem Funduszu naukowego. Z drukarni Towarzystwa imienia Szewczenki pod zarządem K. Bednarskiego, 1895. – 58 s.

УДК 006.91(09)(477)

Ірина Ляшуга

Державний науково-дослідний інститут метрології: від підготовки висококваліфікованих кадрів до міжнародної співпраці (1966–1974)

Розглянуто діяльність провідного закладу в сфері метрології – Харківського державного науково-дослідного інституту метрології з проблем підготовки кадрів вищої кваліфікації. З'ясовано, що започаткування в 1966 р. системної підготовки наукових кадрів в Інституті метрології дало змогу навчатися на заочній та стаціонарній формі навчання не тільки співробітникам інституту, а також працівникам промислових підприємств, наукових та освітніх установ. Співробітництво Інституту метрології з науковими установами європейських країн шляхом проведення спільних наукових конференцій стало поштовхом розвитку наукових досліджень в інституті. Показано, що потужна матеріально-технічна база Харківського інституту метрології сприяла підвищенню рівня професіоналізму молодих науковців та проведенню дослідних робіт на світовому рівні.

Ключові слова: Харківський державний науково-дослідний інститут метрології, підготовка кадрів вищої кваліфікації, наукові дослідження, міжнародні наукові конференції.

Iryna Lyashuga

State Research Institute of Metrology: from the Teaching of the Qualified Scientists to the International Cooperation (1966–1974)

We consider such point of activity of the leading institution in the field of metrology, Kharkiv State Research Institute of Metrology as the preparation of highly qualified scientists. It was found out that on the beginning on the 1966 at the Institute of Metrology of the system of the scientific workers teaching provided an opportunity to study on as well as on the full-time course of education as well as on the distant are not only employed workers of the Institute but also industrial workers and members of scientific and educational institutions. The cooperation of the Institute of Metrology with the research institutions of the European countries in the form of common scientific conferences has prompted the development of the institute's researches. It is shown that a powerful material and technical base of the Kharkov Institute of Metrology contributed to the raising the level of the young scientists professionalism lead to its scientific work on the global level.

Keywords: State Research Institute of Metrology, Training of Highly Qualified scientists, Research, International Conference.

Ірина Ляшуга

Государственный научно-исследовательский институт метрологии от подготовки высококвалифицированных кадров к международному сотрудничеству (1966–1974)

Рассмотрена деятельность ведущего учреждения в сфере метрологии – Харьковского государственного научно-исследовательского института метрологии по проблемам подготовки кадров высшей квалификации. Выяснено, что начало в 1966 г. системной подготовки научных кадров в Институте метрологии дало возможность учиться на заочной и дневной форме обучения не только сотрудникам института, а также работникам промышленных предприятий, научных и образовательных учреждений. Сотрудничество Института метрологии с научными учреждениями европейских стран посредством проведения совместных научных конференций